

Center for Dagtilbud
2011

Pædagogiske læreplaner

Mål og Rammer

Trivsel, læring og udvikling

INDLEDNING	3
Læsevejledning	4
DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLANS AFSNIT 1:	6
Indledning/overordnede overvejelser	6
DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLANS AFSNIT 2:	9
Tema 1: Alsidig personlig udvikling	13
Tema 2: Sociale kompetencer	14
Tema 3: Sproglig udvikling	15
Tema 4: Krop og bevægelse.....	16
Tema 5: Naturen og naturfænomener	17
Tema 6: Kulturelle udtryksformer og værdier	18
DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLANS AFSNIT 3:	19
Evaluerings af pædagogiske læreplan	19
DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLANS AFSNIT 4:	20
Opfølgning/ perspektivering	20
LITTERATURLISTE.....	20

INDLEDNING

Det materiale du sidder med i hånden er 2. udgave af Mål og Rammer for pædagogiske læreplaner i Slagelse kommune.

Materialet er blevet revideret på baggrund af ændring af Lov om Dagtilbud 1. juli 2010. Leder-netværkene har deltaget i revisionen og de fremkomne ændringsforslag er indarbejdet i den endelige sammenskrivning af materialet.

Gennemskrivningen har taget udgangspunkt i et ønske om at forenkle en del af teksten.

De væsentligste ændringer i materialet er:

- at evaluering af den pædagogiske læreplan finder sted hvert 2. år,
- at arbejdet med børnemiljø er indarbejdet,
- at der er sket en tilpasning og indarbejdelse af lovændringerne i forhold til sprogvurdering af børn i – og udenfor dagtilbud.

Det enkelte dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring og udvikling af kompetencer. Som et værktøj til dette arbejde skal alle 0 til 6 års dagtilbud have en pædagogisk læreplan. Arbejdet med den pædagogiske læreplan kan tilrettelægges over en 2-årig periode. Det betyder at de enkelte dagtilbud får en længere periode til at gennemføre arbejdet med læreplanen. Center for Dagtilbud vil dog anbefale, at dagtilbuddet løbende dokumenterer og evaluerer arbejdet med de enkelte temaer og de fastsatte mål, på den måde bliver arbejdet med den 2 årige evaluering lettere.

I Dagtilbudsloven fra august 2007 er det bestemt, at det skal fremgå af de pædagogiske læreplaner, hvilke læringsmål, metoder og læringsaktiviteter det enkelte dagtilbud har i forhold til de seks temaer:

- Alsidig personlig udvikling
- Sociale kompetencer
- Sproglig udvikling
- Krop og bevægelse
- Naturen og naturfænomener
- Kulturelle udtryksformer og værdier

Det fremgår samtidig af loven, at det er lederen af dagtilbuddet, der har ansvaret for at udarbejde, dokumentere, evaluere samt offentliggøre den pædagogiske læreplan. Lederen er i den forbindelse forpligtet til at inddrage forældrebestyrelsen/forældrerådet.

Bestemmelserne i Dagtilbudsloven bliver suppleret af de politikker, som Slagelse Kommunes har vedtaget, og som har indflydelse på den pædagogiske praksis i dagtilbuddene.

Den sammenhængende børne- og ungepolitik har en helt central rolle. Det er denne politik, der sammen med lovgivningen udgør nerven i det pædagogiske arbejde i det enkelte dagtilbud. Ud-

over den sammenhængende børne- og ungepolitik, er der tale om sundheds- og kostpolitikken, kulturpolitikken, fritidspolitikken, integrationspolitikken samt Agenda 21 strategien.

Ifølge Dagtilbudsloven skal Kommunalbestyrelsen godkende og evaluere den pædagogiske læreplan hvert 2. år. I Slagelse Kommune har Byrådet uddelegeret sin godkendelses- og evalueringskompetence. Det betyder at Center for Dagtilbud udarbejder en samlet 2-årig evaluering, som bliver drøftet i Børn- og Ungeudvalget. Den evaluering er baseret på de enkelte dagtilbuds evalueringer.

I den vejledning du sidder med i hånden, har Center for Dagtilbud fastsat de overordnede mål og rammer for de pædagogiske læreplaner i Slagelse Kommune. De overordnede mål er grundlaget for arbejdet i det enkelte dagtilbud. Målene er fastsat ud fra de vedtagne politikområder i Slagelse kommune. Målene er meget overordnede mål, og skal i det enkelte dagtilbud omskrives til konkrete og målbare mål. Disse mål viser hvordan dagtilbuddet omsætter de overordnede mål til konkret pædagogisk arbejde.

Der er for hvert af de 6 temaer beskrevet tre mål. De mål – og resten af denne vejledning - er den fælles overordnede minimumsramme for arbejdet. Imidlertid er beskrivelser af *indhold, form* og *metoder* helt op til det enkelte dagtilbud. Når I tilrettelægger det pædagogiske arbejde er en høj grad af metodefrihed. Vejledningen sætter en konkret ramme for arbejdet, samtidig med, at der er frihed til, at det enkelte dagtilbuds særlige kendetegn fortsat kan få gennemslag på det pædagogiske arbejde.

Læsevejledning

Vejledningen henvender sig primært til dagtilbuddenes ledere og pædagogiske personale. Der er tale om en overordnet ramme for arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Vejledningen er bygget op sådan at de enkelte afsnit kommer i en rækkefølge, så vejledningen *kan* bruges som skabelon til den pædagogiske læreplan.

Som man kan læse i indholdsfortegnelsen er der 4 grundlæggende afsnit, som dagtilbuddet skal sikre kommer med i den pædagogiske læreplan:

- Indledning og overordnede overvejelser
- Beskrivelser af arbejdet de 6 temaer:
 - o Alsidig personlig udvikling
 - o Sociale kompetencer
 - o Sproglig udvikling
 - o Krop og bevægelse
 - o Naturen og naturfænomener
 - o Kulturelle udtryksformer og værdier
- Evaluering
- Perspektivering

Den pædagogiske læreplan laves fra 0 – 2 år og fra 3 år og til skolestart.
Daglejen laver én samlet læreplan ud fra samme ramme som de øvrige dagtilbud.

Hvis indholdet i vejledningen giver anledning til spørgsmål eller undren om arbejdet med den pædagogiske læreplan, er alle velkomne til at kontakte Center for Dagtilbud.

God arbejdslyst!

Den pædagogiske Læreplans afsnit 1:

Indledning/overordnede overvejelser

Det enkelte dagtilbud skal konkretisere, hvilke overordnede overvejelser det pædagogiske personale har gjort i forhold til:

- Hvordan er børnegruppen sammensat, hvilket pædagogisk personale er til rådighed og hvilke muligheder giver det.
- Hvilke overvejelser har personalet gjort i forhold til rum for leg, læring og udvikling.
- Hvordan bliver arbejdet med et godt børnemiljø en integreret del af det pædagogiske arbejde, samt under hvilke/ hvilket tema ønsker dagtilbuddet at arbejde med børnemiljøet. Valg og fravalg skal begrundes.
- Hvordan sikres det nødvendige fokus på, at der gennemføres en sprogvurdering af børn i alderen omkring 3 år, hvis der er sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, der giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering.
- Hvordan bliver der samarbejdet (også med eksterne samarbejdspartnere) med, at give sprogstimulering til børn, som bliver vurderet til at have behov for sprogunderstøttende aktiviteter.
- Hvordan I vil sikre, at barnets forældre bliver inddraget og får vejledning i selv at understøtte deres barn, i forbindelse med sprogvurderingen og sprogstimuleringen.

I kan præsentere arbejdet med sprogvurdering og sprogstimulering enten i læreplanens indledning eller under temaet om sprog. Om I vælger at beskrive arbejdet i indledningen eller under temaet sprog er op til jer. Det er vigtigt at det fremgår af læreplanen, at der er en tæt forbindelse mellem det pædagogiske arbejde med temaet sprog og arbejdet med sprogvurderinger og sprogstimulering.

Et eksempel på hvordan I kan præsentere jeres arbejde med sprogvurdering og sprogstimulering:

I Børnehaven Tumlehuset tager vi i den generelle indsats omkring børnegruppens sproglige udvikling, afsæt i det pædagogiske arbejde som vi præsenterer under temaet sprog. Vi har, som vi præsenterer under temaet, i vores arbejde med den samlede børnegruppe, valgt at arbejde med TRAS-materialet. Vi får dermed løbende viden om børnegruppens sproglige udvikling. Samtidig får det pædagogiske personale viden om børn der har behov for en fokuseret indsats.

I Børnehaven Tumlehuset arbejder vi med afsæt i følgende arbejdsguide ved behov for en fokuseret indsats:

- *Pædagogen observerer barnet med særlig fokus på den sproglige udvikling*
- *Forældrene inddrages og der udarbejdes en TRAS- vurdering*
- *Pædagogen har via TRAS-skemaet fået afklaret, indenfor hvilke sprogområder der evt. skal ydes en særlig indsats. Her kan SOL-materialet (Sprog Og Leg) give inspiration til de pædagogiske aktiviteter.*
- *Hvis pædagogen vurderer at der er behov for hjælp fra talepædagog, drøftes dette med talepædagogen. Herefter bruges indstillingskema til PPR.*

Personalet skal reflektere over læringsbegrebet, således at læringsforståelsen i netop det enkelte dagtilbud bliver synlig.

Til inspiration følger her nogle overvejelser om læringsbegrebet.

Som pædagog er det et meget vigtigt værktøj at kunne iagttage børnene. Iagttagelserne danner grundlaget for, at man kender de enkelte børns udvikling og dermed kan tilrettelægge det pædagogiske arbejde, så der er udfordringer til alle børn. Iagttagelserne kan foretages efter forskellige metoder alt afhængig af, hvilken viden man har brug for. Det kan være udviklingsbeskrivelser efter udviklingspsykologiske teorier, motoriske test, sproglige vurderinger osv.

Læring og læreprocesser finder sted over alt og hele tiden. Børn kan slet ikke lade være med at lære, men det er vigtigt at se læringen som en udviklingsmulighed for det enkelte barn. Det er derfor vigtig at være opmærksom på, at børn lærer på forskellige måder. Nogle børn er verbalt orienterede, andre lærer ved hjælp af billeder og atter andre skal helst røre ved tingene og eksperimentere. Barnet lærer bedst, hvis man benytter barnets foretrukne læringsstil. Det er vigtigt, at dagtilbuddet giver mulighed for udfordringer til alle læringsstile. Det kan være nødvendigt at anvende forskellige metoder, også indenfor de enkelte børnegrupper, for at tilgodese det enkelte barns læringsstil.

*Der skal gives muligheder for, at det barn der kommer fra et læringsrigt miljø, og det barn der kommer fra et læringsfattigt miljø, profiterer af opholdet i dagtilbuddet. Det er derfor nødvendigt, at dagtilbuddet har gjort sig nogle **præcise overvejelser** over, **hvordan** man vil omsætte de overordnede formål/ mål til konkret pædagogik.*

Dagtilbudsloven har nogle overordnede formålsbestemmelser. Dagtilbuddet skal konkretisere, hvordan der arbejdes med formålene.

De overordnede formål er:

- Psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer trivsel, sundhed, udvikling og læring
- Omsorg og understøttelse af den enkeltes alsidige udvikling og selvværd
- Fremme af børns læring og udvikling af kompetencer
- Børns medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati
- God overgang til skolen, samt lysten til at lære

I indledningen på den pædagogiske læreplan, beskriver institutionens det særkende og de særlige måder at arbejde på. Alle overvejelser skal have afsæt i det fundament, som den sammenhængende børne- og ungepolitik har skabt. Politikken udgør det pædagogisk personales overordnede værdigrundlag for det pædagogiske arbejde i Slagelse Kommune. Den sammenhængende børne- og ungepolitik sætter fokus på:

- Alle har ret til et godt liv
- Alle skal have ens muligheder trods forskellige forudsætninger
- At opfatte børn som kærlige, nysgerrige og eksperimenterende
- At børn har brug for omsorg gennem hele deres opvækst
- At børn har brug for tydelige og nærværende voksne igennem deres opvækst
- At opfatte det enkelte barn som unikt
- At respektere barnet og familien
- At børn gennem hele deres opvækst har brug for læring

I det indledende afsnit beskriver institutionen hvordan evalueringen af sidste pædagogiske læreplan, har betydning for planlægningen af den nye læreplan. Det betyder, at den læring det pædagogiske personale fik ved at evaluere den pædagogiske læreplan, kan give nye konkrete handlinger i arbejdet med den næste læreplan.

Det indledende afsnit er altså en samlet præsentation af det pædagogiske grundlag, som dagtilbuddet hviler på. I indledningen skriver dagtilbuddet hvordan **forældrebestyrelsen/forældrerådet** bliver inddraget. Det kan være via forældremøder, forældrebestyrelsesmøder, den daglige inddragelse af forældrene eller andre tiltag.

Forslag til hvordan I kan arbejde med de overordnede overvejelser:

- Beskriv hvordan I arbejder med dagtilbudsloven og den sammenhængende børne- og ungepolitik enkelte punkter
- Stil Jer nogle spørgsmål, som kan være med til at tydeliggøre, hvordan I arbejder med de forskellige punkter
- Hvordan forstår I læring, og hvordan har I tænkt læringsmiljøet ind i det daglige pædagogiske arbejde?
- Hvordan vil I sikre, at arbejdet med børnemiljøet implementeres i arbejdet med læreplanstemaerne, - og hvordan I vil inddrage børnene?
- Hvordan vil I understøtte det enkelte barns udvikling?
- Hvordan arbejder I med sprogvurderinger og sprogstimulering? Og hvordan støtter I dette arbejde i det pædagogiske arbejde under læreplanstemaet sprog?

Den pædagogiske Læreplans afsnit 2:

Mål, pædagogiske metoder, aktiviteter, dokumentation og evaluering samt arbejde med inklusion af alle børn – for hvert af de 6 temaer

Generelt for alle temaerne

Dagtilbuddene skal opstille mål (*hvad og hvorfor*) for børnenes læring og de pædagogiske læringsprocesser. Disse mål skal som minimum forholde sig til de følgende 6 temaer:

1. Alsidig personlig udvikling
2. Sociale kompetencer
3. Sproglig udvikling, sprogvurderinger
4. Krop og bevægelse
5. Naturen og naturfænomener
6. Kulturelle udtryksformer og værdier

I dette afsnit af vejledningen er hvert tema beskrevet. Hvert tema starter med en indføring i temaet, herefter kommer de 3 mål Center for Dagtilbud(CfD) har fastlagt. Under hvert mål er der en uddybning af målene, sådan som vi i CfD ser dem.

De 3 fastlagte mål under hvert tema er den ramme og de mål, som dagtilbuddet som *minimum* skal udfylde. Inden for rammen skal det enkelte dagtilbud beskrive, **hvordan** man konkret vil arbejde med temaet. Det kan være i form af længerevarende projekter, den daglige pædagogiske praksis, særligt tilrettelagte forløb, ture eller andet. Det skal altså konkretiseres, *hvordan* og med *hvilke metoder*, der arbejdes for at nå de fastsatte mål. Husk endvidere at fastlægge efter hvilke **metoder**, der skal **dokumenteres** og **evalueres**.

I det konkrete arbejde med temaerne, samt ved valg af metoder til dokumentation og evaluering, kan det enkelte dagtilbud hente inspiration og støtte i materialet, som CfD præsenterer i guiden "Dokumentation og evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan" (2010). Desuden henviser vi til de tilknyttede redskabsskabeloner/skemaer. Materialerne kan hentes på Inslag.

I skal endvidere redegøre for, hvordan arbejdet med inklusion af alle børn bliver indtænket i det almene pædagogiske arbejde.

A. Mål

Målene er beskrevet under de enkelte temaer herunder. Dagtilbuddet skal som nævnt omskrive målene til mere konkrete og målbare mål, som viser hvordan dagtilbuddet indarbejder de overordnede mål til konkret pædagogisk arbejde.

Under det enkelte mål skal dagtilbuddet beskrive, **hvad** det er det pædagogiske personale gerne vil opnå. Målbekrivelserne skal være konkrete og realistiske. De skal formuleres på en sådan måde, at man kan evaluere på dem.

B. Pædagogiske metoder og aktiviteter

Når målbekrivelserne er færdige, skal den uddybes med en konkret argumentation for, **hvordan** man vil arbejde med målet. Hvordan skal arbejdet organiseres? Skal det være længerevarende projekter eller er det noget, der bliver arbejdet med i dagligdagen? Og hvordan planlægger og udfører det pædagogiske personale dette arbejde konkret?

I skal konkretisere, hvilke pædagogiske metoder og aktiviteter I vil anvende, og **hvorfor** I vælger netop, som I gør.

Nogle børn i dagtilbud har behov for at I tilrettelægger arbejdet, sådan at de kan blive inkluderet i det almene pædagogiske arbejde. I skal beskrive, hvordan I tilrettelægger arbejdet for disse børn. Beskrivelsen skal præcisere, hvordan det enkelte dagtilbud arbejder med at kunne rumme den forskellighed, som børnene repræsenterer. Det er vigtigt at understrege, at alle børn i videst muligt omfang skal tilgodeses i det almene pædagogiske arbejde. Der skal tænkes i metoder og aktiviteter, der rummer disse børn. De pædagogiske overvejelser om inklusion af børn med særlige behov, skal medtænkes under hvert enkelt tema.

C. Dokumentation

Dokumentation skal synliggøre, at de valgte pædagogiske metoder under de enkelte temaer, fører frem til de beskrevne mål. Den pædagogiske dokumentation kan have forskellige formål, og metoderne skal vælges derefter.

Et af formålene med dokumentationen kan være at synliggøre overfor forældre og børn, hvilke aktiviteter, der er lavet i ugens/månedens løb. Denne type dokumentation har en beskrivende karakter og retter sig ofte "udad" fra dagtilbuddet.

Et andet formål er, at dokumentation i forhold til arbejdet med de pædagogiske læreplaner har det mål at synliggøre om de valgte pædagogiske metoder og aktiviteter opfylder de mål, der er fastsat. Dermed kan dokumentationen ikke kun være beskrivende, men må være *reflekterende* i forhold til de mål, der er fastsat. Dokumentationen har således et udviklingsperspektiv. Dokumentationen skal gøre pædagogerne i stand til at evaluere det pædagogiske arbejde. Denne dokumentation gør pædagogerne i stand til at lære af deres arbejde og dermed udvikle den pædagogiske praksis.

Her kan CfD's guide om "Dokumentation og Evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan" og de tilknyttede redskabsskabeloner, bruges til støtte for dokumentations- og evalueringsprocessen.

Det pædagogiske personale skal foretage nogle valg i forhold til, hvad der skal dokumenteres (i forhold til de fastsatte mål) og med hvilken metode. Det er nødvendigt at foretage dette valg ved planlægningen af arbejdet med temaet/den pædagogiske aktivitet, således at I sikrer, at materialet bliver indsamlet som en del af arbejdet.

Dokumentationen kan være reflekterende fotoreportager, iagttagelser og praksisfortællinger der bliver til læringshistorier, logbogsoptegninger, videooptagelser eller andre værktøjer, der kan skaffe viden om den faglige kvalitet. Der kan være tale om analyser af børnenes relationer til hinanden og personalet, tegn der viser en læring/udvikling hos børnene eller andre metoder, som kan dokumentere og give mulighed for refleksion i forhold til et fastsat mål.

Dokumentationen giver mulighed for at stille kritiske spørgsmål til egen praksis for dermed at skabe et kvalificeret grundlag for ændringer. Den reflekterede dokumentation er en forudsætning for at kunne evaluere den pædagogiske læreplan.

Eksempel 1: *En børnehave er på tur i lokalområdet. Pædagogerne tager billeder der viser turens forløb. Det er billeder af børn i busskuret, børn der kigger på svaner ved søen, børn der spiser madpakker, leger på parkens legeplads osv. (Denne dokumentation er en beskrivende fotodokumentation, som egner sig til forældre)*

Eksempel 2: *En børnehave er på tur i lokalområdet. Et af de pædagogiske mål med turen er at få børnene til at fungere sammen som gruppe. Pædagogerne tager billeder af situationer hvor børnene viser opmærksomhed overfor hinanden, hjælper hinanden, følges ad i række osv. (denne dokumentation er en reflekterende fotodokumentation, som sammen med en iagttagelse og beskrivelse af turen, kan give pædagogerne ny viden om gruppens funktion)*

Det er den reflekterende dokumentation, der skal bruges i arbejdet med de pædagogiske læreplaner, for at sikre det pædagogiske personale viden om egen praksis.

Børnene kan ofte være en del af arbejdet, således at børnenes egne refleksioner kommer til at indgå i pædagogernes, og derved kan få indflydelse på pædagogernes læring af det pædagogiske arbejde og dermed på arbejdets udvikling.

D. Evaluering af arbejdet med de 6 temaer

Selvom den samlede evaluering er blevet 2 årige, bør lederen sikre, at der løbende sker en evaluering af arbejdet med de 6 temaer. For at den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde, skal være dynamisk og under fortsat udvikling, er det nødvendigt at arbejde med evalueringen kontinuerligt. Det betyder, at det enkelte dagtilbud løbende skal evaluere praksis, således at den viden, der udvikles, kan omsættes til fornyet praksis.

Evaluering knytter sig altid til de fastsatte mål, men inddrager naturligvis alle de elementer, der indgår i forhold til målene:

- indholdet der blev arbejdet med (de pædagogiske aktiviteter)
- læringsrummet (de pædagogiske metoder)
- de tegn og den dokumentation der er frembragt

For at kunne fokusere sin evaluering kan I tidligt i processen arbejde med at opstille evalueringsspørgsmål. Det giver det pædagogiske personale mulighed for at stille skarpt på bestemte områder af den pædagogiske praksis. Det kan være områder personalet særligt ønsker at fokusere på eller områder der har voldt personalet vanskeligheder i det tidligere arbejde. I "Dokumentation og evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan" er der eksempler på, hvordan der kan arbejdes med evalueringsspørgsmål.

Evaluering giver mulighed for at brede den pædagogiske praksis ud, nuancere den, underbygge og udforske den, og gøre den tilgængelig og til gavn for så mange som muligt. Evaluering skaber grobund for etablering af et refleksivt læringsmiljø i institutionen. Det miljø er omdrejningspunktet for det pædagogiske personales samlede refleksion i forhold til, om de valgte pædagogiske aktiviteter og metoder, fører til opfyldelsen af de opstillede mål. Den viden det pædagogiske personale opnår i forbindelse med den reflekterede dokumentation, er central for at kunne arbejde med evalueringen i et læringsperspektiv, og dermed kunne følge op på de resultater, der er opnået. Evalueringen danner grundlag for at udarbejde en fornyet pædagogisk læreplan, som bygger på den samlede viden, erfaring og læring, som dagtilbuddet har opnået. Den løbende evaluering finder sted på alle niveauer i dagtilbuddet:

- Hos den enkelte pædagog/ pædagogmedhjælper
- På stuemøder
- Personalemøder
- I forældrebestyrelsen/ forældrerådet

Tema 1: Alsidig personlig udvikling

For at kunne udvikle sin personlighed forudsættes det, at barnet møder en anerkendende og medlevende omverden. Barnet skal udfordres og støttes i den personlige udvikling samtidig med, at barnet oplever sig værdsat for den, det er. Barnet har brug for genkendelighed i hverdagen og for børn med særlige behov, er dette ofte en nødvendighed for at kunne fungere og udvikle sig.

1a) Mål: Alle børn skal have ret til ens muligheder for et godt liv trods forskellige forudsætninger

Det kan betyde at:

Vi betragter forskellighed som en styrke. Hermed anerkender vi, at børn har forskellige evner og anlæg for at udvikle sig. Det betyder, at det enkelte barn skal møde udfordringer, som netop dette barn har brug for. Der skal derfor tilrettelægges forskellige aktiviteter til børnegruppen, og børnene skal udvælges til aktiviteterne ud fra en konkret viden og forståelse af det enkelte barns behov og muligheder. Børn skal ved at blive mødt ligeværdigt have mulighed for at udvikle et stærkt selvværd. Barnet skal mødes på eget udviklingstrin, og det pædagogiske personale skal tale *med* barnet og ikke *til* barnet. Vi skal møde børn og familier i dialog, med respekt og forståelse for netop deres situation.

1b) Mål: Alle børn skal anerkendes som kærlige, nysgerrige og eksperimenterende

Det kan betyde at:

Børn skal have lov til at være børn. I det pædagogiske arbejde skal børns undren og nysgerrighed styrkes. Vi skal give plads til, at børn kan udforske og gå på opdagelse på egen hånd. Lysten til at lære skal udvikles, og børnene skal have tid til leg, læring og fordybelse.

1c) Mål: Alle børn skal have mulighed for at udvikle selvindsigt og empati

Det kan betyde at:

Børn skal lære at kende egne følelser og dermed udvide sin forståelse for andres følelser. I forlængelse af det skal børn lære at respektere såvel egne som andres behov. For at udvikle selvindsigt og empati skal børn opleve, at der er klare grænser og konsekvenser af deres valg. De skal opleve at andres grænser kan være forskellige fra deres egne.

Tema 2: Sociale kompetencer

Sociale kompetencer udvikler sig i fællesskaber og gennem relationer til andre – for eksempel i venskaber, i leg og i gruppesammenhænge. Sociale relationer er en forudsætning for barnets trivsel og udvikling. Anerkendelse fra andre er en forudsætning for barnets eksistens som socialt individ.

Barnet har brug for rammer, hvor det udvikler empati, tilknytningsrelationer og sociale færdigheder. En forudsætning for, at barnet kan udvikle evner indenfor disse områder er, at de omgås voksne, der har disse kompetencer og færdigheder.

2a) Mål: Alle børn skal have muligheder for at indgå i ligeværdige sociale fællesskaber

Det kan betyde at:

Alle børn skal sikres mulighed for at kunne indgå i en gruppe og blive en del af et forpligtende fællesskab. Det enkelte barn skal lære at kunne mærke egne grænser, kunne sige til og fra, og på samme tid indgå, som en social del af et større fællesskab med børn og voksne.

2b) Mål: Vi vil skabe miljøer, hvor børn kan opbygge gode venskaber og udvikle sig både socialt og fagligt

Det kan betyde at:

Børn der bliver set og hørt bliver rustet til selv at se og lytte aktivt til andre. Det betyder, at det pædagogiske personale skal se og høre hvert enkelt barn og have fokus og interesse for deres liv. Det pædagogiske personale skal lære børn sociale spilleregler, og børnene må ikke udsættes for mobning.

2 c) Mål: Børn skal have medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati

Det kan betyde at:

Børnene skal inddrages og opmuntres til aktiv deltagelse i beslutningsprocesser, og børnene skal have mulighed for at kunne samarbejde og løse opgaver i fællesskab. Børnene skal udvikle en samhørighed med og integration i det danske samfund samt blive i stand til at indgå i et forpligtende fællesskab.

Tema 3: Sproglig udvikling

Barnets sprog bliver udviklet ved, at barnet bruger det. Sproget spiller en vigtig rolle i det moderne samfund. Det er derfor af afgørende betydning, at barnet i dagligdagen har rige muligheder for at bruge og udvikle sproget. Sproget er et vigtigt fundament for barnets læring, udvikling og sociale samvær. Barnet kan udtrykke sig gennem mange sprog: talesprog, skriftsprog, kropssprog og billedsprog. Igennem disse forskellige sprog kan barnet dels udtrykke sine egne tanker og følelser, formulere sin undren og gennem sin egen forståelse af sproget lære at forstå andre mennesker.

Udvikling af barnets sprog foregår i den daglige kommunikation - barn til barn og barn til voksen. Det pædagogiske personale skal have viden om børns generelle sprogudvikling, samt kendskab til det specifikke barns aktuelle udvikling.

3a) Mål: Barnet skal have mulighed for at udvikle sit sprog, ordforråd og begrebsforståelse gennem hverdagens aktiviteter

Det kan betyde at:

Barnet skal støttes i at udvikle strategier i forhold til at kunne skabe kontakt og forståelse, og barnet skal støttes i at indgå i samtaler med voksne eller andre børn, hvor der på skift tales og lyttes, stilles spørgsmål og gives svar.

Barnet skal i samtalen møde voksne, der benævner ting ved deres rette navn. Barnet skal mødes med et nuanceret og rigt sprog i dagtilbuddet.

Barnet skal udvikle evnen til at anvende sproget til konflikt- og problemløsning.

3b)Mål: Barnet skal udfordres til sproglig kreativitet, samt til at udtrykke sig på mange forskellige måder og ved hjælp af forskellige kommunikationsmidler

Det kan betyde at:

Barnet skal have mulighed for at eksperimentere med forskellige udtryksformer og sproglige genrer som f.eks. fortælling, drama og musik. Barnet skal støttes i at kommunikere nuanceret med mimik, kropssprog og talesprog. Barnet skal støttes i at udvikle nysgerrigheden og interessen for tegn, symboler og den skriftsproglige verden, herunder bogstaver og tal. Dermed får barnet mulighed for at udvikle sit ordforråd og begrebsdannelse. Barnet skal opfordres til at bruge forskellige kommunikationsmidler herunder have muligheder for at stifte kendskab til IT.

3c) Mål: Barnet skal lære at bruge sproget i den kontekst barnet er i

Det kan betyde at:

Barnet skal udvikle en forståelse for, at sprog bruges i mange sammenhænge og er knyttet til den situation barnet er i. Dermed udvikles en forståelse for nuancerne i sproget samt en etisk forståelse af i hvilken situation, man bruger hvilken slags sprog.

Tema 4: Krop og bevægelse

Barnets krop og sanser bliver udviklet gennem udfordring. Barnet skal sikres trygge, udfordrende og aktive miljøer. Barnets krop og sansesystem udgør fundamentet for erfaringer, viden, følelsesmæssige og sociale processer samt kommunikation. Barnets sansesystem skal have rige udviklingsmuligheder. Et vigtigt fundament for barnets udvikling og selvforståelse er tillige dets kropsbevidsthed. Barnet skal have gode muligheder for at arbejde med kropsforståelse, ernæring (herunder økologi), sundhed og hygiejne.

4a) Mål: Barnet skal have mulighed for at være i bevægelse og opleve glæde ved sin krop

Det kan betyde at:

Barnet skal udvikle tryghed ved egen krop samt forstå kropslige reaktioner og få viden om og indsigt i kroppens funktion. Barnet skal bruge og få stimuleret sine sanser gennem brug af forskellige materialer og redskaber. Barnet skal få erfaringer med acceptabel kropslig nærhed og med at sætte grænser.

4b) Mål: Barnet skal i dagtilbuddet sikres betingelser, der styrker den fysiske sundhed, herunder forhold som ernæring, hygiejne og aktivitet

Det kan betyde at:

Dagtilbuddet skal medvirke til at skabe bedre motions- og idrætsvaner for barnet. Det kan gøres ved at barnet møder idrætten på forskellige måder.

Dagtilbuddets kostpolitik skal virkeliggøres gennem den daglige pædagogiske praksis.

Barnet skal blive fortroligt med gældende kostråd gennem forskellige aktiviteter.

Det pædagogiske personale skal fremme sunde kostvaner og præsentere barnet for muligheden for økologisk kost. Personalet skal skabe fælles, hyggelige rammer for mad og måltider, således at lysten til at spise fremmes mest muligt. Der skal sættes fokus på samvær og tid til at spise. Der skal tages rimelige hensyn til kultur, religion og specielle kroniske lidelser. Slik, kager og søde læskedrikke skal begrænses til særlige lejligheder. Barnet skal involveres i de daglige gøremål i forbindelse med spisningen.

Barnet skal introduceres til almene hygiejneregler herunder skal barnet lære at vaske hænder i forbindelse med toiletbesøg, spisning, næsepudsning og lignende.

4c) Mål: Barnet skal støttes i at videreudvikle motoriske færdigheder i både leg og tilrettelagte udfordringer

Det kan betyde at:

Barnet skal udvikle motoriske kompetencer, styrke, udholdenhed og glæde ved bevægelse. Barnet skal opleve vigtigheden af frisk luft, fysiske udfordringer og motion.

Børnene skal møde motoriske udfordringer i dagtilbudet og dagtilbuddet skal tilstræbe, at der udvikles et samarbejde mellem fritidsliv og dagtilbud, med henblik på at skabe et udfordrende og spændende bevægelsesmiljø.

Tema 5: Naturen og naturfænomener

Barnets kompetence indenfor natur og naturfænomener bliver udviklet gennem aktiv involvering i naturen. Barnet skal opleve naturen. Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kognitiv og en kropslig dimension. Naturen giver æstetiske oplevelser, erfaring med naturkræfter og motorisk træning. Naturen udfordrer barnet og stiller krav til barnet om at acceptere naturens balance. Naturen vil, som afsæt for aktiviteter om årstider, arter og livscyklus, styrke barnets vigtige evne til at systematisere og kategorisere deres omverden. Mangeartede naturoplevelser udvikler barnets forståelse og ansvarsfølelse for den verden, de er en del af. Barnet skal præsenteres for hvordan der kan spares på energien, samt hvordan vores affald kan sorteres og genbruges.

5a) Mål: Barnet skal have mulighed for at opleve glæde ved at være i naturen og udvikle respekt for natur og miljø

Det kan betyde at:

Barnet skal møde pædagogisk personale, som er vidende og medlevende i forhold til barnets egne eksperimenterende aktiviteter og lege. Her i gennem skal barnet opfordres til at opleve naturen som kilde til æstetiske oplevelser - et sted, hvor fantasien kan udfolde sig, og hvor der er motoriske udfordringer.

Barnet skal kunne være i naturen på forskellige årstider og dér få anledning til at bruge krop og sanser og opleve den, som en mulighed for leg, fantasi og fordybelse.

5b) Mål: Barnet skal opleve og erfare samspillet mellem menneskene og naturen

Det kan betyde at:

Barnet skal møde pædagogisk personale, der viser interesse og ansvarlighed for natur og miljø i hverdagen. Her i gennem skal barnet lære at yde respekt, ansvar og interesse for naturen og miljømæssige spørgsmål.

Barnet skal støttes i at udvikle egne meninger om natur- og miljømæssige spørgsmål.

5c) Mål: Barnet skal have mulighed for at få mange og forskelligartede erfaringer med naturen og naturfænomener samt for at opleve naturen, som et rum for at udforske verden

Det kan betyde at:

Barnet skal have udfordret sin viden om naturfænomener og teknik. Barnet skal opnå erfaringer med årsag, virkning og sammenhænge. Barnet skal støttes i at kunne kategorisere og systematisere omverdenen og få udviklet sine evner til at bygge, skabe og konstruere ved hjælp af forskellige materialer og teknikker.

Tema 6: Kulturelle udtryksformer og værdier

Barnets kompetence indenfor kulturelle udtryksformer og værdier bliver udviklet gennem udfordrende kulturelle aktiviteter. Viden om forskellige kulturelle udtryksformer er vigtige forudsætninger for et rigt og nuanceret liv. Kulturelle oplevelser medvirker ved udvikling af personlig og social identitet. Det er netop i mødet med det anderledes og i anerkendelsen af andre, at vi får mulighed for at erkende vores eget ståsted og udviklingsmuligheder. Barnets blik er sensitivt og lystfuldt. Det må respekteres for at kunne inspirere og berige barnets udvikling af kulturelle udtryksformer. Barnet skal derfor møde pædagogisk personale, der er bevidste om deres rolle som kulturformidlere.

6a) Mål: Glæden ved kunst og kultur skal stimuleres

Det kan betyde at:

Barnet skal opleve glæde ved kunst og kultur, og skal opleve tid og ro til fordybelse. Barnet skal møde pædagogisk personale, der stimulerer dets naturlige nysgerrighed. De daglige rutiner skal brydes af særlige kulturelle oplevelser og ved inddragelse af lokale kulturelle tilbud.

Kulturarven skal gøres levende og vedkommende for børn, uanset om det er den kommunale, den regionale eller globale kulturarv.

6b) Mål: Barnet skal have adgang til materialer, redskaber og moderne medier, herunder IT, som kan bruges både i forbindelse med oplevelser og skabende kulturel aktivitet

Det kan betyde at:

De forskellige genrer af børnelitteratur, faglitteratur, musik, billeder og film skal stå til rådighed for oplevelse og inspiration. Barnet skal ligeledes have adgang til og stifte bekendtskab med moderne medier.

Børnene skal have mulighed for at benytte værksteder med forskelligartede materialer og redskaber, så oplevelser og lyst til udfoldelse kan blive udtrykt og omsat til praksis.

6c) Mål: Barnet skal møde pædagogisk personale, der selv er aktive kulturbrugere og støtter barnet i at eksperimentere med, øve sig i og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer

Det kan betyde at:

Pædagoger skal have fokus på den kulturelle mangfoldighed og dermed give barnet lejlighed til at deltage i kulturelle traditioner og lokale kunstneriske tilbud, herunder teater, musik, dans, arkitektur og udstillinger. I samarbejde med kulturinstitutionerne skal børnene præsenteres for mangeartede kunstarter.

Den pædagogiske læreplans afsnit 3:

Evaluering af pædagogiske læreplan

Det er lederens ansvar, at den pædagogiske læreplan bliver evalueret. Evalueringen er et væsentligt redskab til at udvikle den pædagogiske praksis. I arbejdet med evalueringen er det nødvendigt, at dagtilbuddets ansatte ser kritisk på egen rolle i udviklingen af den pædagogiske praksis og spørger: Hvad lærte vi og hvilke nye handlinger skal vi iværksætte?

I kan vælge forskellige metoder til evalueringen af de opstillede mål for de enkelte temaer. Evalueringen skal ses som en mulighed for at reflektere over, hvorvidt de valgte metoder og aktiviteter fører til den ønskede læring og udvikling af kompetencer hos børnene, samt om der er skabt tilstrækkelige læringsmiljøer for børnene. Evalueringen skal endvidere give grundlag for ændringer af den pædagogiske praksis. CfD har som nævnt udarbejdet en guide til understøttelse af arbejdet med dokumentation og evaluering af det pædagogiske arbejde. Denne guide giver idéer til forskellige metoder at dokumentere og evaluere praksis på. Desuden er der udarbejdet redskabsskabeloner/ skemaer, som kan anvendes i arbejdet.

Guiden og de tilhørende redskabsskabeloner er et *tilbud* de enkelte dagtilbud *kan* benytte, men andre metoder kan anvendes. Evalueringen af de enkelte temaer danner grundlag for den samlede evaluering, I gennemfører minimum hvert 2. År.

Det er derfor vigtigt at skelne mellem den **løbende evaluering** som I foretager i forbindelse med arbejdet med de 6 læreplanstemaer og den **overordnede evaluering** I foretager minimum hvert 2. år.

Den overordnede evaluering gennemfører I ud fra den læring I fik i arbejdet med den løbende evaluering og har til formål at løfte evalueringen ud af dagtilbuddets hverdagspraksis. Der er dermed mulighed for at få et metarefleksiv perspektiv på den pædagogiske praksis.

Dagtilbuddet skal i evalueringen synliggøre, hvordan I følger op på resultaterne af evalueringen. Evalueringen danner dermed udgangspunkt for den nye pædagogiske læreplan og for dagtilbuddets perspektivering.

Den pædagogiske læreplans afsnit 4: **Opfølgning/ perspektivering**

Afsnittet samler op på arbejdet fra den pædagogiske læreplans øvrige afsnit, således at det pædagogiske arbejde sættes i perspektiv til Slagelse Kommunes politikker og Dagtilbudsloven.

Perspektiveringen skal give et nyt perspektiv på den erfaring, der er gjort i arbejdet med den pædagogiske læreplan. Det at sætte arbejdet i et nyt perspektiv, er en forudsætning for det pædagogiske personales selvkritik/ vurdering - altså metarefleksion over arbejdet med den pædagogiske læreplan.

Indholdet i afsnittet er en diskussion af hvilke nye vigtige udfordringer, der er dukket op som følge af arbejdet med den pædagogiske læreplan. Det giver mulighed for at forholde sig til de valg og fravalg det pædagogiske personale foretog, samt hvad der ikke blev arbejdet med på grund af metodevalg, tidsmæssige begrænsninger osv. Perspektiveringen giver mulighed for at se det pædagogiske arbejde i et nyt lys og med nye udviklingsperspektiver.

I afsnittes skal konkretiseres på hvilken måde dagtilbuddet vil følge op på evalueringen. Hvad lærte vi af arbejdet og hvilken betydning får det så for den nye pædagogiske læreplan?

Opfølgningen/ perspektiveringen af den forgangne pædagogiske læreplan er samtidig en igangsættelse til den nye.

Litteraturliste

(Til inspiration)

- KL: Dagtilbud - et kommunalt ansvar. Børne- og kulturkontoret, Weidekampsgade 10, 2300- Kbh. S, februar 2008.
- AKF, NIRAS, Udviklingsforum og EVA: Arbejdet med de pædagogiske læreplaner; kort gennemgang af den landsdækkende evaluering, marts 2008
- AKF, NIRAS, Udviklingsforum og EVA: I gang med pædagogiske læreplaner. Inspiration til udarbejdelse og evaluering af pædagogiske læreplaner i dagtilbud. Marts 2007.
- EVA: Bakspejlet. Ny viden om dagtilbud, 2008.
- EVA: Dokumentation i dagtilbud. Elektronisk form, 2008.
- EVA: Tegn på læring. Sådan gør I, 2008.
- Velfærdsministeriet: Vejledning om dagtilbud, fritidshjem og klubtilbud 2008.